

HB
ATELIER
delen | informeren | creëren

Basisondersteuning meer- en hoogbegaafde leerlingen

Handboek **Nog te bespreken met de trajectbegeleiders**

Inhoud

Inleiding.....	3
Vormen van ondersteuning	3
Doelgroep.....	3
Waarom een passend aanbod voor HB-leerlingen	5
Onze visie op talentontwikkeling	5
De basisondersteuning op elke school.....	6
Belangrijke bouwstenen	6
Afspraken over signaleren	7
Vaststellen onderwijsbehoefte en -aanbod.....	7
Groep 1-2	8
Groep 3-8	9
Versnellen?	9
Taken en rollen op school	10
Samenwerking tussen school en ouders.....	11
De belangrijkste bouwstenen op een rij	12
Vragen?	12
Literatuur.....	13
Bijlage: Zeven uitdagingen voor (cognitief begaafde) leerlingen.....	14

Inleiding

Meer- en hoogbegaafde leerlingen, zo'n 10% van alle leerlingen, zijn leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte. Binnen deze doelgroep zien we veel verschillen. Zo zijn er bijvoorbeeld meer- en hoogbegaafde leerlingen die onderpresteren en/of last hebben van sociaal-emotionele problemen. 80-90% van deze leerlingen heeft een ondersteuningsbehoefte waarbij de ondersteuning binnen de *basisondersteuning* vormgegeven kan worden. Eén van onze ambities de komende vier jaar is daarom dat alle scholen een kwalitatief goed aanbod garanderen aan deze leerlingen. Dat betekent dat voor alle scholen duidelijk is wat we onder basisondersteuning verstaan op het gebied van meer- en hoogbegaafdheid, hoe het aanbod eruit ziet en voor welke leerlingen dit bedoeld is.

Vormen van ondersteuning

Er zijn drie vormen van ondersteuning aan meer- en hoogbegaafde leerlingen op het gebied van leren en gedrag¹:

- De **basisondersteuning**. We differentiëren in instructie van lesstof, tempo en aandacht. Voor 80-90% van de meer- en hoogbegaafde leerlingen is dat genoeg.
- Voor 5-10% van de meer- en hoogbegaafde leerlingen is de basisondersteuning niet genoeg. Zij hebben behoefte aan een **lichte ondersteuning** en extra hulp nodig, omdat er sprake kan zijn van mentale en/of sociale belemmeringen, of belemmeringen rond leerstrategieën en executieve functies². Deze kinderen hebben mogelijk meer hulp nodig dan de leerkracht in de klas kan bieden.
- Bij 1-5% van de (hoog)begaafden is de problematiek dusdanig complex dat **zware ondersteuning en/of extra hulp** echt nodig is. Denk bijvoorbeeld aan extreme uitval in executieve functies, maar ook depressie, een hevige vorm van comorbiditeit (ASS, ADHD, ADD, etc.), langdurig thuiszitten, automutilatie, verslaving of agressie. Er is dan een onderwijs- en/of zorgarrangement nodig.

Dit Handboek Basisondersteuning meer- en hoogbegaafde leerlingen beschrijft wat we onder meer- en hoogbegaafdheid verstaan, welke bouwstenen van belang zijn en wat we hierin van scholen verwachten. Zo willen we met elkaar onze ambitie voor meer- en hoogbegaafde leerlingen realiseren.

Tip: er is ook een factsheet (compacte versie) van dit handboek beschikbaar.

Doelgroep

Meer- en hoogbegaafde leerlingen³, zo'n 10% van alle kinderen, zijn leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte. Er is geen eenduidige wetenschappelijke definitie van (hoog)begaafdheid. Wij sluiten

---

¹ Jan Kuipers (2018)

² Executieve functies bestaan bijvoorbeeld uit werkgeheugen, het vermogen om na te denken voor je iets doet (reactie-inhibitie), je aandacht erbij kunnen houden en het vermogen om te kunnen ordenen.

³ Voor de leesbaarheid hanteren we in dit handboek de term HB-leerlingen. Daarmee bedoelen we meer- en hoogbegaafde leerlingen.

aan bij de definitie zoals het SLO die hanteert. Deze werkdefinitie is consistent met de belangrijkste aspecten, waarover in de meest bekende theorieën en modellen consensus bestaat, of waarin zij elkaar aanvullen⁴:

Kenmerk	Toelichting
Sterk potentieel	(Hoog)begaafde leerlingen beschikken over een in aanleg aanwezig potentieel om tot uitzonderlijke prestaties te komen, behorend bij de beste 10%, op één of meerdere begaafdheidsgebieden.
Dynamisch	De ontwikkeling van talent is een langdurig en dynamisch proces. Zowel persoonlijkheidseigenschappen als de interactie met de omgeving zijn mede bepalend voor de mate waarin het aanwezige potentieel tot zijn recht komt ⁵ .
Creatief denkvermogen	Een (hoog)begaafde leerling beschikt over een hoge intelligentie in combinatie met een creatief denkvermogen ⁶ .
Intrinsieke motivatie	Er is sprake van een intrinsieke motivatie (doorzettingsvermogen) om een taak te volbrengen, wat zich onder andere uit in een sterke gedrevenheid wanneer iets hun interesse heeft ⁷ .
Domein-specifiek	(Hoog)begaafdheid is domeinspecifiek ⁸ .
Meer-dimensioneel	(Hoog)begaafdheid is geen eendimensionaal begrip dat is uit te drukken in een criterium als een IQ-"score" > 130. Een hoge score is wel een sterke indicatie van een hoge intelligentie, maar een lagere score sluit dit niet uit. (Hoog)begaafdheid omvat in ieder geval meer dan een hoge intelligentie en intelligentie omvat meer dan een IQ-test meet ⁹ .
Kenmerken begaafdheid	Op een gemiddelde populatie heeft 10% van de leerlingen kenmerken die kunnen duiden op (hoog)begaafdheid ¹⁰ , waaronder indicaties die duiden op een hoge intelligentie.

⁴ Bron website SLO: www.talentstimuleren.nl/thema/begaafdheid/hoog-begaafdheid

⁵ Mönks, Heller en Gagné

⁶ Renzulli, Mönks, Sternberg

⁷ Renzulli, Mönks

⁸ Gardner, Heller en Gagné

⁹ Gardner, Sternberg

¹⁰ Mönks, 1995

Kenmerk	Toelichting
Zijnskenmerken	De kenmerken die het zijn van een begaafd kind bepalen, zijn: de lat automatisch hoog leggen, kritische instelling, groot rechtvaardigheidsgevoel en gevoeligheid ¹¹ .

Waarom een passend aanbod voor HB-leerlingen

Het tijdig erkennen van talent bij kinderen is heel belangrijk. Structurele aanpassingen in het aanbod op school vanaf groep 1 zijn nodig om te voorkomen dat kinderen onderpresteren, hun voorsprong kwijtraken en om probleemgedrag te voorkomen.

Onderpresteren

Lang niet alle HB-leerlingen behalen goede schoolprestaties. Het blijkt dat HB-leerlingen vaak onderpresteren. Volgens sommige experts begint dit onderpresteren al in groep 2¹² en neemt dit in de hogere groepen toe. Dit kan samenhangen met de interactie tussen de leerling, de ouders en de leerkracht. Maar ook persoonlijkheidsaspecten, gedrag, motivatie en emotie spelen een rol. Net zoals de gezinssituatie of factoren op school. Onderpresteerders hebben vaak een zwak zelfbeeld en/of zijn bang om te falen. Ook kunnen deze leerlingen hinder hebben van hun hoogbegaafdheid. Dat gebeurt als de stof hen te makkelijk komt aanwaaien. Dan dreigt verveling, wat weer een negatieve invloed heeft op de motivatie.

Probleemgedrag

Het niet onderkennen van talent kan bij HB-leerlingen ook leiden tot probleemgedrag. De leerling kan dan in een neerwaartse spiraal terecht komen. Meer- en/of hoogbegaafdheid maakt een leerling namelijk niet altijd populair bij klasgenootjes. Uit het onderzoek¹³ blijkt dat een grote kloof in de prestaties kan leiden tot uitsluiting, pesten en geweld. Daardoor kunnen deze leerlingen een druk voelen om maar 'gewoon' te doen, dat wil zeggen niet boven het niveau van de klasgenootjes te presteren, zodat ze meer aansluiting vinden. Dit aanpassen begint vaak al in groep 1. Tijdens het vervolg van de basisschool raakt een deel van de HB-leerlingen zijn voorsprong meer en meer kwijt.

Onze visie op talentontwikkeling

De afgelopen jaren is er veel gepubliceerd over hoogbegaafdheid. De verschillen tussen begaafde kinderen zijn groot. Wat voor het ene kind werkt aan ondersteuning, werkt voor een ander niet. De volgende uitgangspunten vinden we belangrijk voor de ontwikkeling van HB-leerlingen:

1. Talentontwikkeling is een resultaat van aanleg en omgeving. De leerkracht doet ertoe!
2. Er zijn HB-leerlingen die hoge prestaties laten zien. Maar er zijn ook leerlingen die de potentie hebben om tot goede prestaties te komen, maar het (nog) niet laten zien. Toetsresultaten zijn dus niet leidend.

¹¹ Kieboom, 2016

¹² Van Mooij (2014)

¹³ Van Mooij (2014)

3. Bij talentontwikkeling hoort ook aandacht voor leren leren. Denk hierbij aan leren plannen, doorzetten, reflecteren en omgaan met tegenslag.
4. Talentontwikkeling gaat samen op met wilskrachtontwikkeling: de wil om te leren.
5. Bij talentontwikkeling is het belangrijk om eerst doelen voor de HB-leerling te stellen. Daar stemmen we het onderwijsaanbod en de -begeleiding op af.

De basisondersteuning op elke school

Belangrijke bouwstenen

Binnen ons samenwerkingsverband hebben we duidelijke afspraken gemaakt welke bouwstenen binnen de basisondersteuning vallen. Met deze bouwstenen kan een school zorgdragen voor een passend aanbod en goede ontwikkeling van HB-leerlingen. Het belangrijkste is dat de leerkracht binnen de school hier aandacht voor heeft. En dat ook teams regelmatig de tijd nemen om hierin samen op te trekken en van elkaar te leren.

Op schoolniveau

Belangrijke bouwstenen voor de basisondersteuning op schoolniveau zijn:

- het doel van de begeleiding van HB-leerlingen is bekend bij ouders en leerkrachten;
- er is een beleid t.b.v. het signaleren;
- er is een signaleringsprotocol;
- er zijn duidelijke afspraken wanneer er sprake kan zijn van versnellen;
- er is een protocol dat beschrijft hoe de leerstof verkort (compact) kan worden aangeboden;
- minimaal 2 dagdelen per maand kunnen HB-leerlingen naar een peergroep¹⁴;
- er is een coördinator (hoog)begaafdheid op school of deze kan geraadpleegd worden;
- aan ouders, leerkrachten en leerlingen wordt feedback gevraagd over het begaafdenbeleid op school;
- de aandacht voor HB-leerlingen op school wordt structureel geëvalueerd;
- het team blijft met een kritische blik kijken naar de wijze waarop ze signaleren en diagnosticeren.

Op leerkrachtniveau

Belangrijke bouwstenen voor de basisondersteuning op leerkrachtniveau zijn:

- er wordt gedifferentieerd;
- leerlingen die speciale begeleiding nodig hebben krijgen dat;
- we stellen inhoudelijke doelen voor verrijkingsstof;
- we stellen vaardigheidsdoelen voor verrijkingsstof;
- er is differentiatie van het onderwijsaanbod op inhoud en niveau;
- het compacten en verrijken zien we als integraal onderdeel van de lessen;
- de leerkracht en de leerling reflecteren samen op de ontwikkeling van gedrag, denken en het leren;
- aandacht voor HB-leerlingen vormt een deel van de dagelijkse onderwijspraktijk;

---

¹⁴ Zie handboek Plusklassen

- de leerkrachten blijven met een kritische blik kijken naar de wijze waarop ze signaleren en diagnosticeren.

Afspraken over signaleren

Om passend onderwijs aan HB-leerlingen te kunnen bieden is het belangrijk om goed te kunnen signaleren. Daarom is het belangrijk dat de leerkracht, de intern begeleider en/of de coördinator hoogbegaafdheid op school weet op welke signalen hij of zij moet letten. Hiervoor zijn meerdere instrumenten beschikbaar (zie hieronder in de tabel). Belangrijk hierbij is wel dat ook het gevoel meetelt. Een signaleringsinstrument blijft een hulpmiddel.

De volgende afspraken hebben we binnen ons samenwerkingsverband gemaakt als het om signaleren gaat:

- HB-leerlingen worden gesignaleerd door school (leerkracht en/of intern begeleiders/coördinator hoogbegaafdheid) én ouders.
- Er is structureel en planmatig aandacht voor het signaleren van meer- en hoogbegaafdheid. Het advies aan de scholen is dat dit onderwerp minimaal één keer per jaar op de agenda komt te staan en dat de aandacht voor het signaleren structureel zichtbaar is op de toetskalender.
- Er wordt gebruik gemaakt van een signaleringsinstrument dat de leerkrachten handvatten geeft bij het signaleren.
- We vinden het belangrijk dat kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong al vroeg worden herkend. Daarom wordt bij de intake al navraag gedaan naar de voorschoolse ontwikkeling van leerlingen.

Voorbeelden waarmee de signalering vorm kan krijgen:

Groep 1/2	Groep 3 t/m 8
Intakegesprek (Intake-vragenlijst kleuters SLO)	Stimulerend signaleren
Zes-weken-wengesprek	(Toets)resultaten
Menstekening van Goodenough	Gebruik van signaleringsinstrument zoals DHH,
Stimulerend signaleren ¹⁵	SiDi PO, HB in zicht, SurPlus signaal digitaal,
Vragenlijst van signaleringsinstrument	anders...

Vaststellen onderwijsbehoefte en -aanbod

Bij HB-leerlingen komen bepaalde hulpvragen vaker voor, zoals het leren omgaan met tegenslag, het ontwikkelen van discipline, het leren doorzetten en het omgaan met de angst om fouten te maken. Bij het bepalen van de ondersteuningsbehoefte kunnen deze hulpvragen dan ook meestal direct worden meegenomen. Bij het vaststellen van de onderwijs- en begeleidingsbehoefte van de HB-leerling kan het volgende schema helpend zijn.

¹⁵ Stimulerend signaleren is een integrale aanpak om zicht te krijgen op een leerling en zijn onderwijsbehoeften.

Vorm van ondersteuning	Basisondersteuning	Lichte ondersteuning (plusklas)	Zware ondersteuning (zorgarrangement)
Doelgroep	Meer- en hoogbegaafden	(Hoog)begaafden en onderpresteeders	Twice-exceptionals: leer- of gedragsstoornis Depressie Extreme uitval op executieve functies
Signaleren	Signaleringsinstrument (Toets)resultaten	Signaleringsinstrument (Toets)resultaten Extra signalering op: faalangst perfectionisme onderpresteeders partieel meerkunners	Signaleringsinstrument (Toets)resultaten Vaststellen leerbehoeftes Diagnose en/of observatie
Compacten -rekenen -taal -spelling -begrijpend lezen	Met methode voor compacten en verdiepen	Met methode voor compacten en verdiepen	
Differentiatie	Lesdoel (Dag)rooster Weektaak Instructie	Lesdoel (Dag)rooster Weektaak Instructie	Individuele begeleiding
Klassenmanagement	IGDI-model Zelfstandig werken	Eenmalige instructie voor hele week Zelfstandig werken	
Doelen	7 uitdagingen Executieve functies Leren leren Strategieën toepassen Sociale competenties	7 uitdagingen Executieve functies Leren leren Strategieën toepassen Sociale competenties	Welbevinden Sociale competenties Leren leven
Behoeftes	Verdiepen en verbreden lesstof	Verbreden op vaardigheden Verbreden op lesstof Peergroep	Plusklas Voltijd HB-onderwijs

(bron: nulmeting Novilo)

Groep 1-2

Voor de leerkracht in groep 1-2 is het belangrijk dat hij of zij de leerling helpt om juist te kiezen voor uitdagende werkjes, in plaats van werkjes waarbij de leerling kan uitblinken. Zo leren we de leerling al vroeg omgaan met falen, frustratie en leert het kind durven en doorzetten.

In groep 3 is de organisatie en werkwijze vaak nieuw voor de leerlingen. Waar in groep 1-2 de nadruk ligt op ontdekkend en spelend leren, is in groep 3 de methodische aanpak leidend. Naast het eigen maken van deze nieuwe werkwijze, zal een leerling met een ontwikkelingsvoorsprong ook in groep 3 inhoud op niveau moeten krijgen. Zonder inhoud op niveau komt de leerling niet tot leren. Het is belangrijk om tegen het einde van groep 2 goed in beeld te hebben op welke gebieden de leerling een voorsprong heeft en wat de leerling al beheerst aan vaardigheden en leerstof van groep 3. Zo kan er in groep 3 meteen een goede start worden gemaakt op niveau, waardoor teleurstelling of mogelijk onderpresteren wordt voorkomen.

Groep 3-8

Voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong en HB-leerlingen in de groepen 3 tot en met 8, is het belangrijk dat de leerkracht aandacht kan geven aan compacten en verrijken. Bijvoorbeeld door vooraf een toets af te nemen. Hierdoor wordt duidelijk welke stof de leerling al beheerst en waar nog instructie op nodig is. Stof die de leerling beheerst kan (gedeeltelijk) geschrapt worden. Daarmee wordt tijd vrijgemaakt voor verrijkingsstof.

Bij de keuze voor de verrijkingsstof mag de lat hoog worden gelegd, zodat de leerling leert om grenzen te verleggen en om uit zijn comfortzone te stappen. Dit vraagt om een goede begeleiding en instructie van de leerling vooraf, tijdens en na het werk. In het verrijkingswerk kan de nodige afwisseling worden aangebracht wat betreft de vakken, de opdrachten (open of gesloten) en de organisatie (samen of alleen werken).

Er zijn verschillende organisatievormen voor klassenmanagement. Het IGDI plus model is een voorbeeld voor klassenmanagement, waarmee de leerkracht tijd vrij kan maken voor passend onderwijs aan HB-leerlingen.

Versnellen?

Versnellen is een van de meest ingrijpende onderwijsaanpassingen voor HB-leerlingen. Wanneer een leerling een grote didactische voorsprong heeft en aanpassingen zoals compacten en verrijken onvoldoende zijn om onderwijs op maat te bieden, kan gekeken worden naar mogelijkheden tot versnellen. Versnellen kent meerdere vormen:

- vervroegd instromen in groep 1;
- overslaan van een groep (de inspectie ziet zogenaamde 'herfstkinderen' die eerder starten in groep 3 niet als versneller);
- doorlopen van meerdere groepen in een schooljaar;
- versnellen voor een bepaald vak;
- versnellen in combinatie met compacten en verrijken.

Wanneer wordt gekozen voor versnellen, is het belangrijk om er rekening mee te houden dat alleen versnellen niet genoeg is als onderwijsaanpassing. Ook aanpassingen in de reguliere leerstof zijn nodig om tegemoet te komen aan de specifieke leerbehoeften van HB-leerlingen.

Door doelen te stellen voor de leerling kan het onderwijsaanbod en de begeleiding worden aangepast aan de behoefte van de leerling.

Taken en rollen op school

Binnen de school zijn meerdere mensen actief voor het passend aanbod aan HB-leerlingen. Daarbij kunnen de taken en rollen worden verdeeld zoals in onderstaand schema. Het schema kan als checklist gebruikt worden. De punten geven een goede opsomming van het bouwplan waar elke school over kan nadenken¹⁶.

Directie	Intern begeleider/coördinator HB	Leerkracht
Beleidsplan MB-HB met visie en missie van school en bestuur	Visie MB-HB op school is bekend en wordt onderschreven	Visie op MB-HB is bekend en wordt onderschreven
Jaarlijks checken of elk teamlid op de hoogte is van de schoolvisie op het onderwijs aan HB-leerlingen	Procedure signalering en diagnostisering is geregeld (instrument)	Groep 1-2 leerkracht maakt gebruik van relevante gegevens bij de aanmelding en stemt het aanbod daarop af
Bewaken of de visie wordt omschreven door de teamleden en de MR	Coördineren procedure voor signaleren en diagnosticeren	Bekend met procedure van signalering en diagnostisering op school
De visie heeft geleid tot concrete afspraken over de uitwerking	In groepsplan aandacht voor cognitieve component (verrijken en verbreden) en niet-cognitieve component (doelen voor onder meer het welbevinden en de vaardigheden)	Weet dat hij of zij als dat nodig is kan terugvallen op de intern begeleider en/of coördinator HB-MB
Zorgen voor goede route naar Passend onderwijs en Jeugdzorg	Ondersteunen van collega's tijdens leerlingbespreking, bij knelpunten, overdracht, toelating tot peergroep, overgang VO, inschakelen externe deskundige, keuze route Passend onderwijs en Jeugdzorg	In groepsplannen wordt de onderwijsbehoefte van deze leerlingen ook benoemd, gericht op de cognitieve component en op vaardigheden en/of welbevinden
Bewaken van de kwaliteit	Specifieke scholing nodig	Er is een beredeneerd aanbod voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong
Meerdere keren per jaar de aandacht voor (hoog)begaafde leerlingen bespreken tijdens teambijeenkomsten	Hulp bieden in gesprek met leerling over aanvullende cognitieve onderwijsbehoefte	Er worden regelmatig begeleidings- en procesgesprekjes gevoerd met de HB-leerlingen

¹⁶ KEI in hoogbegaafdheid van Jan Kuipers

Tijdens klassenbezoek kijken naar vertaling in de praktijk	Hulp bieden in gesprek met leerling over vaardigheden (leren leren), omgaan met falen, sociaal emotionele vaardigheden enz.	De resultaten van deze gesprekken worden geëvalueerd
In overleg met IB komt ook HB-MB aan de orde		Er vindt periodieke beoordeling en rapportage plaats over het gemaakte werk
Het team wordt regelmatig bijgeschoold		De overdracht naar een volgende groep of naar het VO is zorgvuldig geregeld
Checken of teamleden de pedagogisch en didactische kwaliteit hebben		Ouders worden betrokken bij de overdrachten
Minstens een teamlid heeft specifieke deskundigheid over HB-MB		
Overdracht naar VO is zorgvuldig geregeld		

Samenwerking tussen school en ouders

Ouders willen graag dat het goed gaat met hun kind, net zoals school. Zij hebben ook een belangrijke rol bij het herkennen en/of signaleren van (hoog)begaafdheid bij hun kind. De leerkracht neemt en houdt de regie bij de begeleiding van de leerling. Dit vraagt van de leerkracht competenties zoals echte belangstelling voor de leerling, het goed kunnen verwoorden van de visie van de school over de begeleiding van HB-leerlingen, het hebben van voldoende basiskennis over (hoog)begaafdheid en het goed kunnen meedenken over de leerbehoefte van de leerling.

Soms is de basisondersteuning onvoldoende voor de HB-leerling. Dan is er bijvoorbeeld extra ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband en/of Jeugdzorg nodig. Kortom, dit alles vraagt om een professionele houding van de leerkracht waarbij het willen, het kunnen en het doen in overeenstemming zijn, en de begeleiding goed met de ouders wordt afgestemd. Daarbij is een goede ondersteuning nodig van het team, de schoolleiding en het samenwerkingsverband.

De belangrijkste bouwstenen op een rij

Om de basisondersteuning voor HB-leerlingen binnen ons samenwerkingsverband goed te kunnen uitvoeren zijn de volgende bouwstenen belangrijk:

- De rol van de leerkracht staat centraal. Aandacht voor HB-leerlingen vormt een deel van de dagelijkse onderwijspraktijk.
- De begeleiding van meer en hoogbegaafde leerlingen wordt binnen de school als normaal ervaren.
- School heeft een protocol/beleidsplan voor het onderwijs aan meer- en hoogbegaafden.
- Het doel van het onderwijs aan meer- en hoogbegaafden is verankerd in het schoolplan.
- De dagelijkse praktijk strookt met het doel.
- Het begaafdenbeleid wordt structureel geëvalueerd en bijgestuurd.
- Er is een vaste procedure voor het signaleren van hoogbegaafdheid.
- Op school wordt doelgerichte en structurele verrijkingsstof aangeboden.
- Het klassenmanagement is zo ingericht dat er ruimte is voor instructie aan de HB-leerlingen.
- De leerstof wordt structureel compact aangeboden.
- School biedt de mogelijkheid voor contact (eventueel groepsoverstijgend) met ontwikkelingsgelijken.
- De schoolleiding heeft zicht op de competenties met betrekking tot onderwijs aan HB-leerlingen.
- Specialistische kennis is op school beschikbaar.
- De leerkrachten hebben voldoende kennis over wat hoogbegaafdheid is en welke onderwijsbehoefte leerlingen hebben.

Om de basisondersteuning voor HB-leerlingen goed te kunnen uitvoeren worden deze bouwstenen opgenomen in de monitor (Perspectief op School) die jaarlijks door het SWV PO 30 06 wordt uitgezet bij schoolbesturen en hun scholen.

Vragen?

Wil je meer informatie over meer- en hoogbegaafdheid of heb je vragen? Neem dan contact op met het steunpunt HB van ons samenwerkingsverband. Ons mailadres is: hoogbegaafdheid@swvpo3006.nl.

Literatuur

Doolaard, S. Oudbier M. (2010). *Onderwijsaanbod aan hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Groningen: GION/Rijksuniversiteit.

Geerdink G., (2017). *Waar hebben meer-of hoogbegaafde leerlingen het meeste baat bij? Compacten en verrijken binnen de groepen of wekelijks een of twee uur in een plusklas/verrijkkingsklas?* (KR. 172). NRO (Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek)

Dweck, C. (2017). *Mindset Changing the way you think to fulfil your potential*

Houkema D, Janssen, Y en Steenberg-Penterman N. (2018). *Passend onderwijs voor begaafde leerlingen binnen samenwerkingsverbanden*. SLO.

Kieboom, T., *Hoogbegaafd ALS JE KIND (G)EEN EINSTEIN IS*.

Koenderink, T., Novilo, *De 7 uitdagingen van cognitief begaafde leerlingen*.

Kuipers, J..(2018), *KEI in hoogbegaafdheid*

Monks, F & Ypenburg, I. (2011). *Hoogbegaafdheid bij kinderen*. Amsterdam: uitgeverij Boom

Mooij, T. (2014) *Recht doen aan verschillen. Onderpresteren van cognitief hoogbegaafde leerlingen in het regulier onderwijs*. Heerlen: OU: Nivoz <https://nivoz.nl/nl/nro/onderpresteren-van-cognitief-hoogbegaafde-leerlingen-in-regulier-onderwijs>

Vegt, vd L. en Appelhof P., (2017), *Is er een relatie tussen hoogbegaafdheid en onderpresteren?* (KR. 189), Den Haag, NRO

Bijlage: Zeven uitdagingen voor (cognitief begaafde) leerlingen

In het boek 'De 7 uitdagingen voor hoog(begaafde) leerlingen', geeft Tijn Koenderink aan waar deze leerlingen tijdens hun schoolloopbaan (en thuis) tegen aan kunnen lopen. Hieronder volgt een overzicht van deze zeven uitdagingen. Daarbij worden tips gegeven hoe de leerkracht de leerling hierbij kan begeleiden.

Uitdaging	Omschrijving	Gedrag van de leerling	Tips voor de leerkracht
Overtuigingen Talent x strategie x inzet = resultaat	(Hoog)begaafde leerlingen kunnen en weten vaak veel, zonder dat ze daar echt moeite voor hoeven te doen. Gaat het eens niet vanzelf, dan zijn ze snel uit het veld geslagen. Als de leerling hierbij niet goed wordt begeleid, dan kan hij negatieve overtuigingen ontwikkelen.	De leerling reageert wanhopig op een slecht cijfer en lijkt te berusten in het niet kunnen. De leerling probeert taken te omzeilen en/of af te schuiven. Bij een succes reageert de leerling met 'Yes ik heb geluk.	Geef voorbeelden: vorige week kon je deze tafel wel opzeggen. Neem de leerling serieus: wat hij of zij voelt is echt. Geef feedback op inzet. Bekijk samen met de leerling welke strategie hij of zij gebruikt heeft. Vier elk behaald succes en benoem duidelijk wat het succes is.
Geheugen Je hebt veel training nodig om iets te leren	(Hoog)begaafde leerlingen hebben vaak moeite met automatiseren. Het lukt hen ook niet zo snel om de leerstrategie aan te passen, omdat ze bijvoorbeeld geen andere strategie kennen.	De leerling gebruikt vingers bij het rekenen. De leerling heeft de tafels niet geautomatiseerd. De leerkracht ziet dat de leerling het principe begrijpt, maar de leerling maakt veel fouten in de toetsen. De leerling heeft moeite met het reproduceren, terwijl de leerling goed kan interpreteren.	Laat zien dat de leerling het altijd kan leren. Misschien zit er een overtuiging dwars dat dit moeilijk is. Begin met kleine successen. Coach de leerling op doorzettingsvermogen.
Motivatie	De leerling is niet gemotiveerd. De leerling is niet aan het werk te krijgen, is verveeld, hangt over de tafel en heeft nergens zin in.	De leerling benoemt het meeste schoolwerk als saai. De leerling dwaalt af tijdens de uitleg en/of doet alsof hij oplet. De leerling wil over alles discussiëren, vooral over regels.	Een leerling die niet gemotiveerd is om te presteren zal eerst onderpresteren en dan niets meer doen. De leerkracht kan de leerling extern motiveren, zorg dat het effect van niets doen erger is dan van werken. Breng het perspectief op winst binnen handbereik van de leerling. Pas hierbij matchen en stretchen toe. Praat over de houding en laat de leerling de gevolgen van het gedrag ervaren door een consequente aanpak. Duidelijke regels en warme begeleiding biedt structuur en veiligheid.
Frustratie tolerantie	De leerkracht geeft een opdracht aan de leerling die best pittig is.	De leerling geeft snel op, is gefrustreerd en uit dit. De leerling kan zich niet goed concentreren.	De leerkracht biedt duidelijke kaders waarbinnen de leerling moet werken.

	De leerkracht denkt dat de leerling dit aankan, maar de leerling geeft direct aan dat dit te moeilijk is en raakt zichtbaar gefrustreerd.	De leerling neemt weinig initiatieven en is gespannen. Als iets niet lukt, legt de leerling de schuld bij een ander of buiten zichzelf.	De leerkracht legt uit wat de meerwaarde is van het samenwerken. De leerkracht laat de leerlingen zoeken naar de vorm waarin ze willen samenwerken.
Samenwerken	Samenwerken gaat vaak niet vanzelf bij (hoog)begaafde leerlingen. Weet de leerling het altijd beter? Draait samenwerken uit op ruzie of huilen? Samenwerken is een uitdaging voor deze leerlingen.	De leerling kan huilen als er moet worden samengewerkt. In een groepje komt niets tot stand, de leerling blijft hangen in het onderhandelen. De leerling probeert taken te omzeilen en is niet in staat om zijn eigen bijdrage (of gebrek daaraan) aan succes in te schatten.	De leerkracht zorgt voor duidelijke kaders waarbinnen de leerlingen moeten werken. De leerkracht legt aan de leerling uit wat de meerwaarde van samenwerken is. Laat de leerlingen zoeken naar een vorm waarin ze willen samenwerken.
Zelfstandig werken	(Hoog)begaafde leerlingen hebben vaak moeite om zonder persoonlijke aansturing aan de slag te gaan.	Zelfstandig werken gebeurt niet of mondjesmaat. De leerling lijkt te blokkeren bij zelfstandig werken en wil exclusieve aandacht van de leerkracht; het ene werkje is te gemakkelijk en het andere te moeilijk.	De leerkracht geeft de leerling een aantal vragenkaartjes voor de hele dag en op is op. De leerkracht zorgt ervoor dat de opdracht wordt afgemaakt. Onderzoek het interessegebied van de leerling en ga vandaar uit matches en stretchen. Ondersteun bij faalangst en geeft complimenten op het proces.
Hiaten	De leerling begrijpt alles in een oogwenk. Toch kan de leerling basiskennis missen en hierdoor fouten maken die niet worden verwacht.	De leerling maakt fouten die de leerkracht niet verwacht bij toetsen en opgaves. De leerling stelt geen vragen en toch lijkt de leerling de stof niet te beheersen. Wat is het probleem? Het huiswerk is vaak niet in orde. De leerling reageert ongeïnteresseerd en gefrustreerd.	Zoek naar de leerstrategie die de leerling hanteert. Spoor de hiaten op. Daarna zijn deze vaak vrij snel weg te werken. Frustratie bij deze leerling ontstaat uit onkunde, niet uit onwil.